

29.4.2014

Akp/2

2

Eläintarhan alueen maankäytön periaatteet (a-asia)

HEL 2012-013320 T 10 03 02 01

Ksv 0789_2, karttaruutu G4

Päätösehdotus

Kaupunkisuunnittelulautakunta päättää

- hyväksyä liitteen 2 mukaiset Eläintarhan alueen maankäytön periaatteet jatkosuunnittelun pohjaksi.
- antaa vuorovaikutusraportin mukaiset vastineet osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta sekä maankäytön periaateluonnoksesta.

Tiivistelmä

Tavoitteena on, että Eläintarhan aluetta kehitetään virkistykseen, urheilun, matkailun ja kulttuurin alueena sen suunnitteluhistoriallisia ja maisemallisia arvoja kunnioittaen sekä siten, että se muodostaa luontevan nivelen Töölönlahden kulttuuripuiston ja Nordenskiöldinkadun pohjoispuolelta alkavan Keskuspuiston virkistysmetsäjaksan välille. Eläintarhan asema osana Helsingin keskeistä vihersormea, Keskuspuistoa ja Töölönlahden kokonaisuutta turvataan.

Maankäytön periaatteiden lähtökohtia ovat Eläintarhan käyttöarvot, kulttuurihistoriallisesti arvokas yleisessä käytössä oleva kaupunkipuisto, alueen keskeinen asema monissa Helsingille tunnusomaisissa näkymissä sekä alueella sijaitsevat urheilulaitokset ja kentät.

Maankäytön periaatteissa osoitetaan alueet, joita kehitetään puistokäytössä ja alueet, joiden käyttötarkoitus voidaan muuttaa osa-alueittaisten tavoitteiden mukaisesti.

Esittelijän perustelut

Eläintarha on kaupungin keskeinen Töölönlahden ja Keskuspuiston välissä sijaitseva 63 hehtaarin laajuinen puisto-, urheilu- ja ulkoilualue.

Maankäytön periaatteiden määrittelyssä on selvitetty Eläintarhan alueen soveltuvuutta eri käyttötarkoituksiin sekä kaupunkipuiston ja koko alueen kaupunkikuvan kehittämistä.

Puistoalue

Eläintarhan laaja historiallisesti kerrostunut alue on kalliometsien ja urheilurakennusten rytmittämä kaupunkipuisto. Se on rakentunut vaihteittain vuosikymmenten aikana erilaisten toimintojen ja osa-alueiden muodostamaksi kokonaisuudeksi kaupunkisuunnitteluihanteiden ja -tavoitteiden muokkaamana. Näitä tavoitteita ovat olleet mm:

- puisto kaikille helsinkiläisille
- urheilullinen kansanpuisto
- liittyminen Töölönlahden ympäristön kokonaisuuteen
- liittyminen Keskuspuistoon.

Eläintarha on osa Keskuspuiston vihervyöhykettä ja myös kantakaupungin asukkaiden tärkeä lähipuisto. Eläintarhan alue on keskuspuiston toiminnallinen osa, jossa on pitkä kulttuurihistoria vapaa-ajanvieton ja urheilutapahtumien pitopaikkana. Se liittyy kantakaupungin virkistystoiminnat viherakseliin, joka ulottuu Töölönlahdelta Haltialaan saakka. Eläintarhan metsäiset selänteet johdattavat Keskuspuiston laajat metsät lähelle kaupungin ydintä. Ne muodostavat urheilupuiston ydinosan, joka antaa metsäisen ilmeen koko alueelle. Toiminnallisesti alue soveltuu suurtapahtumien järjestämiseen, koska siellä on suuria aukioita ja hyvät liikenneyhteydet.

Alueen monipuolinen maisema metsäisistä alueista hoidettuihin puistoihin ja Kaupunginpuutarhan historialliseen puutarhakokonaisuuteen muodostavat tärkeän osan alueen kaupunkikuvaa.

Stadionin mäki muodostaa yhdessä Alppiharjun kanssa yhden kantakaupungin korkeimmista selännealueista. Alavin alue sijaitsee entisen Töölönjoen suulla, Vauhtitien ja Helsinginkadun kulmassa. Vehreä entinen Töölönjoen varsi Vauhtitien ja radan välissä muodostaa pienipiirteisen luonnontilaisen, muusta alueesta poikkeavan miljöön Töölönlahden pohjukassa Helsinginkadun läheisyydessä.

Urheilutoiminnot on sijoitettu pääasiassa alavalle laaksoalueelle. Länsipuoliseen kallioselänteeseen tukeutuvat Olympiastadion ja Eläintarhan urheilukenttä, Uimastadion on selänteen lakialueella.

Kaupunginpuutarhan sijoittuminen korostaa länsipuolisen kallioalueen etelärinnettä ja muodostaa päätteen Töölönlahden pohjoispäähän. Mäntymäet kehystävät niin ikään Töölönlahtea. Kaupunginpuutarhan tuotantoalueella on oma kulttuurihistoriallinen ja kasvilajistollinen

arvonsa. Alueella on myös nykyinen käytännöllinen merkitys kaupungin koristekasvien taimituotannossa.

Alueen tunnistettavana kiintopisteenä toimii Stadionin torni, jota kohti suuntautuvat tärkeimmät näkymät. Myös kasvillisuuden, kuten tärkeiden yksittäispuiden ja selänteen lakialueen metsien kaupunkikuvallinen merkitys on huomattava.

Alueen historia

Eläintarhan alue alkuvaiheessa nimeltään Töölönpuisto oli yhtenäinen kokonaisuus Alppipuiston, Linnanmäen ja Leninin puiston kanssa. Se kuuluu Helsingin vanhimpiin puistoihin ja on samalta aikakaudelta kuin esimerkiksi Kaivopuisto ja Kaisaniemen puisto.

Puisto kaikille helsinkiläisille

Puisto sai alkunsa, kun kauppaneuvos Henrik Borgström perusti 1800-luvun keskivaiheilla Töölön puistoyhtiön, joka vuokrasi kaupungilta Wiksbergin, Mäntymäen ja Alppilan perustaakseen julkisen puiston vähäosaisten virkistysalueeksi. Siitä oli tarkoitus tulla kylpyläpuisto Eläintarhan terveysvesilähteen ympärille. Suunnitelman laati tukholmalainen arkkitehti Knut Forsberg. Esikuvana oli Tukholman Djurgården, ja alun perin alueelle haviteltiin myös eläintarhaa. 1862 valmistunut päärata kuitenkin halkaisi puiston ja pilasi lähteen, jolloin Borgström jatkoi alueen kehittämistä yleisenä kansanpuistona. Eläintarhan puistosta haluttiin puisto kaikille kaupunkilaisille, myös vähävaraisille, joilla ei ollut mahdollisuutta viettää kesä maalla.

Tiheästi rakennetut kaupunginosat, Töölö ja Kallio rakentuivat alueen molemmille puolille, jolloin sen merkitys ulkoilualueena korostui.

1900-luvun alussa Eläintarhan alue oli suurin ja suosituin julkinen ulkoilupuisto Helsingin työväestön keskuudessa, ja erityisesti Mäntymäki oli työväenliikkeen organisoimassa kansankokouskäytössä.

Keskuspuisto ja Töölönlahden kokonaisuus

1900-luvun alkuvuosikymmenillä Eläintarhan alueen suunnittelusta tuli lähtölaukaus Helsingin keskuspuiston synnylle. Eläintarhan alue oli alkuperäisessä suunnitelmassa Keskuspuiston ydinaluetta. Kaupunginpuutarhuri Svante Olsson ja ensimmäinen asemakaava-arkkitehti Bertel Jung laativat useita suunnitelmia Eläintarhan alueelle 1900-luvun kahtena ensimmäisenä vuosikymmenenä. Silloin nähtiin mahdollisuus luoda Helsinkiin sellainen kansainvälisen tason keskuspuisto, kuten Pariisissa, Lontoossa ja New Yorkissa.

Samalla toteutui konkreettisesti Helsingin suunnitteluperiaatteisiin kuuluva ajatus, että Töölönlahden alue saa puistomaisen käsittelyn alueen liittyessä visuaalisesti Töölönlahden muihin puistoalueisiin Hesperian puistoon ja Linnunlauluun. Töölönlahden maisema onkin yksi Helsingin tunnusomaisista näkymistä ja Eläintarha on osa sitä.

Kaupunginpuutarha

Myös Kaupunginpuutarhalla on satavuotinen historia. Alueen kehittyminen puutarhaksi juontaa juurensa vuonna 1881 perustetusta puutarhayhdistyksestä (Finska Trädgårdsförening), jonka Borgström perusti jatkamaan puistoyhtiönsä toimintaa. Borgströmin vävy, Julius af Lindfors, jatkoi sittemmin puutarhayhdistyksen puheenjohtajana, rakennutti Talvipuutarhan 1893. Kaupunki lunasti alueen kasvihuoneineen vuonna 1907 ja siirsi sinne kaupunginpuutarhan toiminnan seuraavasta vuodesta alkaen. Svante Olsson suunnitteli Talvipuutarhan edessä olevan muotopuutarhan vuosisadan alun arkkitehtoniseen tyyliin, ja se rakennettiin 1924.

Talvipuutarha on suosittu vierailukohde. Sen takana sijaitsee kaupunginpuutarhan tuotantoalue. Huoltorakennuksista osa on Theodor Deckerin suunnittelema ja peräisin vuodelta 1881. Kaupunginpuutarhurin virka-asunnoksi suunniteltu Villa Jyränkö on vuodelta 1910. Kaupunginpuutarhan vanhimmat rakennukset ovat Theodor Deckerin ja arkkitehti Gustaf Nyströmin suunnittelema vuosina 1881 ja 1883. Kaupunginpuutarhurin virka-asunnoksi suunniteltu Villa Jyränkö on valmistunut vuonna 1910 ja vesilintujen talvehtimisrakennus, ns. Ankkalinnu 1913. Molempien suunnittelija on Karl Hård af Segerstad. Punainen kahvitupa on siirretty Hesperianpuistosta vuonna 1924. Keskeinen kasvihuoneryhmä on valmistunut vuonna 1975.

Urheilu- ja liikuntapuisto

Urheilullinen kansanpuisto

Samanaikaisesti keskuspuistoidean kehittämisen kanssa alueesta kehkeytyi liikunnan keskus. Urheilutoimintojen korostaminen osana puiston sisältöä oli peräisin saksalaisesta reformismista, jossa työväen vapaa-ajanvieton tärkeänä osana nähtiin mahdollisuus liikuntaan. Vuonna 1897 kaupunginvaltuusto ehdotti urheilukentän rakentamista ja tavoitteeksi asetettiin urheilullinen kansanpuisto. Villin luonnon leima haluttiin kuitenkin säilyttää.

Eläintarhan ensimmäinen urheilurakennelma Eläintarhan kenttä on rakennettu 1903–1913. Se oli ennen Olympiastadionin valmistumista Suomen tärkein urheilukenttä, ja on edelleen Suomen vanhin

alkuperäisessä käytössään ja muodossaan oleva urheilukenttä. Yleisurheiluun varatun aidatun kentän lisäksi siihen liittyvät kiinteästi ulkopuolella olevat keihäänheitto- ja pituushyppypaikat sekä moukarinheittokenttä. Alue on tunnettu myös autokilpailuistaan, ns. Eläintarhan ajoista, joista ensimmäiset järjestettiin jo vuonna 1932 ja viimeiset vuonna 1963.

Vuonna 1915 rakennetut jalkapallokentät (Bollis) siirtyivät kaupungille vuonna 1939 olympialaisvalmistelun yhteydessä. Jalkapallostadion on rakennettu 2000-luvulla harjoituskenttien päälle. Alueella on kuusi jalkapallokenttää. Nurmipintaiset pallokentät muodostavat avoimen alueen, jota on käytetty tarkoitukseensa sata vuotta.

Olympiastadionin sijoittaminen Eläintarhaan oli merkittävä askel liikuntapuiston kehityksessä. Sijoittamisesta päätettiin vuonna 1929 (Kaupunginjohtaja Erich von Frenckell). Stadionin rakentamisen myötä Eläintarhan alueen luonne muuttui urheilutoimintojen keskuksesi, joka on sittemmin täydentynyt muillakin urheilutoiminnoilla. Olympiastadion valmistui arkkitehtikilpailun tuloksena (Yrjö Lindegren ja Toivo Jäntti) pääosiltaan vuonna 1938. Rakennusta käytettiin olympiakisoissa ensimmäisen kerran vuonna 1952. Olympiastadion on suojeltu rakennussuojelulain nojalla 19.10.2006 (YM6/531/2006). Olympiastadionin kokonaisuuteen kuuluvat rakennuksen etelä- ja pohjoispuolella sijaitsevat, alkuperäiseen sommitelmaan kuuluneet aukiot ja niiden muodostamat tilasarjat ja istutukset ja tornin näkyminen kauas. Stadionin kaupunkikuvallisesti ja toiminnallisesti liittyviä tärkeitä ympäristön osia ovat saapumistiet ja aukiot pohjoisessa ja etelässä, kevyen liikenteen reitit stadionin sivuilta, metsäinen puistomaisema stadionin arkkitehtuurin rinnalla sen itäosilla.

Arkkitehti Jorma Järven suunnittelema Uimastadion rakennettiin vuoden 1940 olympialaisin ja avattiin yleisölle vuonna 1947. Sisääntuloalue on Kaupunginpuutarhuri Bengt Schalinin suunnittelema. Uimastadion ympäristöineen muodostaa yhdessä Olympiastadionin kanssa Helsingin olympiahistoriasta kertovan valtakunnallisesti merkittävän ja säilytettävän kokonaisuuden (RKY 2009), johon myös alun perin messu- ja näyttelykäyttöön vuonna 1934 rakennettu, arkkitehteina Risto-Veikko Luukkonen ja Aarne Hytönen. Messuhallin laajennus valmistui vuoden 1952 olympialaisiin.

Olympiastadionin edustalla tontilla 515/1 sijaitsee Savilan pumpaamorakennus ja Mäntymäen kentän reunalla ravintolaksi muutettu olympialaisten aikainen yleisökäymälä.

Arkkitehtien Jaakko Kontio ja Kalle Räike suunnittelema Helsingin jäähalli valmistui vuonna 1966. Jäähalli edustaa alueella

urheilurakentamisen jatkumossa 1960-luvun vaihetta ja rakennuksella on selviä kulttuurihistoriallisia arvoja arkkitehtuurinsa, mutta myös käyttöhistoriansa vuoksi.

Liikenne ja pysäköinti

Aluetta rajaavat vilkasliikenteiset pääkadut Nordenskiöldinkatu, Helsinginkatu ja Mannerheimintie. Urheilukatu on tonttikatu ja Vauhtitie pääkatu. Alue rajautuu pääraataan.

Eläintarhan alue on hyvien joukkoliikenneyhteyksien äärellä. Sitä palvelee tiheä raitiotie- ja bussiliikenne Mannerheimintien ja Nordenskiöldinkadun suunnasta. Helsinginkadulla kulkevat raitiolinja 8 ja bussilinja 70T. Alueella on pysäköintikentillä ja kadunvarsipaikkoina yhteensä 1 795 autopaikkaa.

Alueen halki kulkee useita jalankulun ja pyöräilyn yhteyksiä.

Lähtökohdat

Kaavoitustilanne

Yleiskaava 2002:ssa Eläintarhan alue on kaupunkipuisto. Se on kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti ja maisemakulttuurin kannalta merkittävä alue, josta pääosa on merkitty valtakunnallisesti merkittäväksi kulttuurihistorialliseksi ympäristöksi. Alueelle on merkitty pääradan ja Pisara-radon liittymäalue.

Eläintarhan alue on Yleiskaava 2002:ssa määriteltyä keskustan kulttuuripuistoa. Keskustan kulttuuripuisto on historiallisesti kerroksellinen ja kaupunkikuvallisesti monipuolinen viheraluekokonaisuus, johon kuuluvat Eläintarhan ohella Töölönlahden, Kaisaniemen, Tokoinrannan ja Alppipuiston puistoalueet sekä niihin liittyvät kulttuurirakennusten tontit.

Olympiastadion lähiympäristöineen, Töölön kisahalli ja uimastadion on määritelty ympäristöministeriön ja Museoviraston inventoinnissa (RKY 2009) valtakunnallisesti merkittäväksi hyvin säilyneeksi olympiarakennuskokonaisuudeksi, joka kuuluu myös kansainvälisen Docomomo-järjestön hyväksymään suomalaisen modernin arkkitehtuurin merkkiteosvalikoimaan.

Helsingin maanalaisessa yleiskaavassa alueelle on osoitettu Olympiastadionin urheilutunneli, maanalaisia kunnallisteknisiä tunneleita, kallioresurssialueet ja Pisararadan linjaus.

Eläintarhan alueella on voimassa useita asemakaavoja, joista alueen rakentamisen kannalta merkittävimpiä ovat olleet Töölön asemakaava

vuodelta 1906 ja Töölön jalkapalloalueen asemakaava vuodelta 1999. Alueella on tekeillä Olympiastadionin asemakaava ja Pissararadan ratasuunnittelu ja asemakaava. Eläintarhan alueen pääosa on rakennuskiellossa asemakaavan muuttamista varten.

Muut suunnitelmat ja selvitykset

Eläintarhan alue. Ympäristöhistoriallinen selvitys. (Helsingin kaupunki ja Liikennevirasto 2012), Eläintarhan - Mäntymäen ideasuunnitelmia (kaupunkisuunnitteluvirasto 2013 ja 2014) ja Pissararadan yleissuunnitelma (Liikennevirasto 2011).

Maanomistus ja alueiden hoitovastuu

Helsingin kaupunki omistaa alueen lukuun ottamatta valtion omistamia Vauhtitietä ja päärataa, jotka sisältyvät kaupungin ja valtion välillä 6.2.1986 solmittu Kampi - Töölönlahti-alueen maapoliittiseen periaatesopimuksen piiriin. Kaupungin maat ovat liikuntaviraston ja rakennusviraston hoitovastuulla. Urheilualueiden päävuokralaisia ovat Stadion-säätiö, Jääkenttäsäätiö, Urheilumuseosäätiö ja Helsingin Uusi Jalkapalloareena Oy.

Kallio- ja maaperä ja maanalaiset tilat

Stadionin mäki yhdessä Alppiharjun kanssa muodostavat yhden kantakaupungin korkeimmista selännealueista. Maanpinnan korkeus vaihtelee alueella +4:n ja +33. Suurella osalla on myös avokalliota. Mäntymäen pohjoispuolella maaperä on kitkamaata, hiekkaa ja moreenia. Kenttäalueilla on täyte- ja savikerroksia 3–7 m.

Alueen kallioperä on hyvälaatuista ja soveltuu maanalaisten tilojen rakentamiseen. Maanalaisia tiloja rakennettaessa on otettava huomioon olemassa olevat johtotunnelit. Energiatunnelin kohdalla alin louhintataso on noin -12. Muut tunnelit ovat syvemmillä. Kenttien kohdalla matalat savikerrokset poistetaan rakentamisen tieltä.

Olympiastadionin ja Eläintarhan urheilukentän välillä on 350 m pitkä juoksuharjoitteluun ja voimailutilana käytetty yhteystunneli. Olympiastadionin koillispuolella on Uimastadionille päättyvä teknisen huollon yhteiskäyttötunneli. Maanalaisia kunnallistekniikan tiloja ovat Munkkisaari - Mäntymäki viemäritunneli, johon liittyy Mäntymäen kentän kohdalla Rajasaaren viemäritunneli ja Töölö - Alppila energiattunneli. Alueelle rakennetaan parhaillaan Mäntymäki - Pasila - Vallila viemäritunnelia. Nykyisten maanalaisten jätevedenpumppaamojen yhteyteen rakennetaan kolmas pumppaamo. Alueella sijaitsee myös jätevesi- ja hulevesiviemäreitä.

Suunnittelun vaiheet ja vuorovaikutus

Suunnittelu on käynnistetty kaupungin aloitteesta.

Osallistuminen ja vuorovaikutus on järjestetty osallistumis- ja arviointisuunnitelman mukaisesti. Kaavaluonnoksen valmistelun yhteydessä on tehty viranomaisyhteistyötä Helsingin seudun liikenteen HSL, Liikenne-laitos-liikelaitoksen (HKL), Helsingin seudun ympäristöpalvelut -kuntayhtymän HSY:n, Helsingin Energian, liikuntaviraston, rakennusviraston, kiinteistöviraston, kaupunginmuseon, ympäristökeskuksen, rakennusvalvontaviraston, sosiaali- ja terveystieteiden keskeisten yksiköiden sekä Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kanssa.

Kannanotot ja mielipidekirje ovat liitteinä.

Kannanotoissa on esitetty koko aluetta koskevien kaavoitusperiaatteiden tarpeellisuutta, Eläintarhan puiston ja maisemiarvojen ja luontokohteiden säilyttämistä, kansanpuisto-ideologian vahvistamista, kulttuurihistoriallisten arvojen vahvistaminen suomen ratifioimien kansainvälisten kulttuuriympäristöä koskevien sopimusten mukaisesti, alueen metsäisen keski- ja itäosan sekä Mäntymäen ja Helsinginkadun purolaakson varjelemista muutoksilta, Olympiastadionin näkyvän aseman ja aukioiden säilyttämistä kaupunkikuvassa, kaupunginpuutarhan tuotantoalueen säilyttämistä ilman tuotantoa ja toimintaa rasittavia lisäkustannuksia ja sen avaamista yleisölle kahvila- ja muuhun käyttöön, Helsinginkadun linjauksen muuttamista, kaupallisia ja majoituspalveluja ja hotellia alueelle, uuden hallin rakentamista Nordenskiöldin jäähallin alueelle tai vanhan laajentamista, suojelumääräysten antamista kaavassa, tulevien maanpäällisten rakenteiden sovittamista ympäristöönsä, polkupyöräpaikkojen tarvetta, alueen sopivuutta liikenteen osalta suuriin joukkotapahtumiin liikenteen osalta, bussien liityntäterminaalien tarvetta alueella, asuntorakentamisen tarvetta ja sopimattomuutta, Eläintarhan alueen tehokkaampaa hyödyntämistä, sairaala-alueiden liittymistä mahdollisiin yhteisiin huollon järjestelyihin, ilmastonmuutosstrategian liittämistä suunnittelutavoitteisiin, hulevesisuunnitelman tekemistä, varausta kierrätys- ja syväkeräysastioille, Uimastadionin polun sulkemista liikenteeltä, Vauhtien linjauksen muuttamista Helsingin kadulla, katumelun torjumista puiston reunan rakennuksilla, pysäköinnin siirtämistä maan alle, kevyen liikenteen siltayhteyksiä radan yli ja toisaalta vastustettu Linnanmäen tuomista Eläintarhan puolelle, Töölönlahden suihkulähteen palauttamista, kaupunginpuutarhaan sijoitettavia aurinkokennoja, puiston ulottamista Töölönlahden rantaan johtamalla Helsinginkatu Mäntymäen kukkuloiden välistä Mäntymäen kentälle,

29.4.2014

Akp/2

Liitteenä olevassa vuorovaikutusraportissa esitetään tiivistelmät mielipiteistä (13 kpl) ja viranomaiskannanotoista (10 kpl) sekä niiden vastineet laajemmin.

Esittelijä

asemakaavapäällikkö
Olavi Veltheim

Lisätiedot

Martin Bunders, arkkitehti, puhelin: 310 37203
martin.bunders(a)hel.fi
Mika Kaalikoski, liikenneinsinööri, puhelin: 310 37433
mika.kaalikoski(a)hel.fi
Anu Lamminpää, maisema-arkkitehti, ympäristösuunnittelu, puhelin: 310 37258
anu.lamminpaa(a)hel.fi
Maija Lounamaa, maisema-arkkitehti, ympäristösuunnittelu, puhelin: 310 37258
maija.lounamaa(a)hel.fi
Leena Makkonen, arkkitehti, rakennussuojelu, puhelin: 310 37262
leena.makkonen(a)hel.fi
Seija Narvi, insinööri, maanalaiset tilat, puhelin: 310 37255
seija.narvi(a)hel.fi
Milla Nummikoski, arkkitehti, puhelin: 358931037477
milla.nummikoski(a)hel.fi

Liitteet

- 1 Sijaintikartta
- 2 Eläintarhan maankäytön periaatteet 29.4.2014
- 3 Osallistumis- ja arviointisuunnitelma 1148-00/14
- 4 Vuorovaikutusraportti 29.4.2014 ja keskustelutilaisuuden 17.3.2014 muistio
- 5 Mielipiteen lähettäjät -luettelo
- 6 Mielipidekirjeet
- 7 Osa päätöshistoriaa

Otteet

Ote

Ne mielipiteensä esittäneet,
jotka ovat ilmoittaneet
osoitteensa

Otteen liitteet

Esitysteksti
Muutoksenhakukielto, valmistelu
Liite 4